

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-366-8-8>

THE VIABILITY OF THE INDIVIDUAL IN THE DISCOURSES OF SOCIAL REALITY

ЖИТТЄЗДАТНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ В ДИСКУРСАХ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ

Panenkova Yu. V.

*Candidate of Psychological Sciences,
Lecturer of Psychological
and Pedagogical Disciplines
Kolomyia Pedagogical
Specialized College
of Ivano-Frankivsk Regional Council
Kolomyia, Ivano-Frankivsk region,
Ukraine*

Паненкова Ю. В.

*кандидат психологічних наук,
викладач психолого-педагогічних
дисциплін
Коломийський педагогічний фаховий
коледж Івано-Франківської
обласної ради
м. Коломия,
Івано-Франківська область,
Україна*

Panenkova L. B.

*Lecturer of Psychological and
Pedagogical Disciplines
Kolomyia Pedagogical
Specialized College
of Ivano-Frankivsk Regional Council
Kolomyia, Ivano-Frankivsk region,
Ukraine*

Паненкова Л. Б.

*викладач психолого-педагогічних
дисциплін
Коломийський педагогічний фаховий
коледж Івано-Франківської
обласної ради
м. Коломия,
Івано-Франківська область,
Україна*

Нинішня соціальна реальність представлена кризами, війнами, пандеміями, кліматичними змінами і природними стихіями, які сповнюють життя людей небезпекою, тривогою, стресами, неспокоєм, позбавляючи їх життєвої стійкості та стабільності.

Соціальна надзвичайність (війна, пандемія), за С.Макеєвим, відображена в реаліях сьогодення, веде до соціальних ризиків [3], зумовлює соціальну напруженість та впливає на життєздатність особистості.

Життєздатність як інтегральна особистісна якість необхідна в сучасних умовах надзвичайності та нестабільності.

В психології існує думка, що життєздатність є індивідуальною системною особистісною якістю, яка виражається у здатності людини

керувати власними ресурсами під час виконання соціальних ролей в контексті соціальних норм і умов середовища.

Феномен життєздатності особистості інтегрує її цілеспрямованість, наполегливість, інтелектуальну активність, емоційну стійкість, резильєнтність, флексибільність, що є необхідними ресурсами самоздійснення як індивідуального самовиразу та суб'єктності.

Життєздатна особистість спроможна до адаптації, самомотивації, саморегуляції і саморозвитку в сучасних динамічних умовах соціальної реальності.

Змістове наповнення соціальної реальності включає як її суб'єктів (окремі люди, групи людей, спільності), так і механізми соціального впливу на формування їхньої життєздатності, якими є соціальні стереотипи, соціальні установки і соціальні очікування.

Соціальні стереотипи неоднозначно впливають на формування життєздатності особистості: з одного боку – є взірцем, а з іншого – можуть створювати хибні і упереджені уявлення щодо життєздатності та обмежувати її індивідуальний вияв.

Діяльнісно-поведінкові соціальні стереотипи як компоненти соціальних ролей відображають норми соціальної поведінки, слугуючи основою для соціального контролю.

Виконання тих або інших соціальних ролей змушує людей діяти через певні форми соціальної поведінки. Якщо людина дотримується суспільних норм, чи їх порушує, то соціум реагує на їх виконання або порушення, причому завжди стандартно – схвалення-осуд [4].

Вплив стереотипних поведінкових реакцій (паттернів), як вважає Т.Єрескова, має соціальні наслідки, які в першу чергу стосуються руйнування повсякденних практик самовизначення. Бо базою сприйняття соціальної реальності стає не соціальний факт, а його інтерпретація, що впливає на процеси самовизначення особистості, особливо в умовах соціальних невизначеностей [1].

Соціальні установки підтримують внутрішній стан готовності особистості до формування життєздатності на основі набутого життєвого досвіду, який виражається у її активності.

Соціальні очікування зорієнтовують мотиваційну і ціннісно-смыслову сфери особистості на формування її життєздатності як необхідного ресурсу самоздійснення.

Динамічні умови існуючої соціальної реальності можуть детермінувати як особистісну активність і сприяти формуванню життєздатності, так і особистісну пасивність, яка перешкоджатиме

формуванню життєздатності та може спричинити психологічну безпорадність особистості.

Життєздатність, як стверджує А.Ковальчук, сприяє формуванню позитивного симптомокомплексу діяльнісних, поведінкових і соціально-психологічних проявів, а «виражена безпорадність характеризується зниженою або низькою суб'єктністю, яка блокує здатності до перетворення дійсності, до управління життєвими подіями, до постановки цілей і їх досягнення, до подолання різного роду труднощів і негаразд» [2, с. 79].

Життєздатність відіграє важливу роль в життєдіяльності особистості, забезпечуючи її адаптацію, розвиток та самореалізацію в умовах середовища і соціуму, які не завжди є для неї сприятливими.

Життєздатність особистості є реальною передумовою її психологічного благополуччя та успішного вирішення проблем в різних життєвих сферах.

Безпорадність знижує ефективність діяльності та формує несприятливий паттерн поведінкових і соціально-психологічних характеристик особистості (А.Ковальчук), блокує життєві сили особистості, детермінує соціальні ризики через несформоване вміння виживати в складних життєвих і соціальних умовах та негативну соціальну ідентифікацію.

Література:

1. Єрескова Т. В. Зіткнення дискурсів у соціумі : війна сенсів або пошук істини. *Міждисциплінарний дискурс у дослідженні феномену соціального* : матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Київ, 31 березня 2020 р.). Київ : КНЕУ, 2020. С. 92–95.
2. Ковальчук А. Ю. Актуалізація поняття «життєздатність людини» як ключової категорії сучасної психології. *Психологічний часопис*. Київ, 2019. Вип. 22. № 2. С. 68–84.
3. Макеєв С. Інституційні стани: норма, патологія, надзвичайність. *Соціологія : теорія, методи, маркетинг*. Київ. 2022. № 2 (квітень – червень). С. 22–39.
4. Онуфрійчук Р.В. Генезис поняття «соціальна реальність» в історичному контексті. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. Одеса, 2018. № 21. С. 65–68.